

ZPRÁVA ČESKÉ REPUBLIKY O
NAPLŇOVÁNÍ DOPORUČENÍ Z DRUHÉHO
CYKLU UNIVERSÁLNÍHO PERIODICKÉHO
PŘEZKUMU

1. Česká republika (dále jen ČR) předkládá v souladu se svým závazkem předneseným na 22. zasedání Rady pro lidská práva při přijímání výsledků 2. kola svého Universálního periodického přezkumu průběžnou zprávu o naplňování doporučení vzešlých z interaktivního dialogu v pracovní skupině k Universálnímu periodickému přezkumu. Zpráva obsahuje informace o naplňování jednotlivých 129 ze 136 doporučení, které ČR přijala, od doby přezkumu do současnosti a případné plány na jejich budoucí naplňování. Doporučení jsou rozdělena tematicky do několika skupin. Odkazy jsou přitom činěny na národní zprávu ČR pro druhý cyklus Universálního periodického přezkumu a na zprávu pracovní skupiny k Universálnímu periodickému přezkumu z přezkumu ČR, případně vyjádření ČR k ní.

I. Mezinárodní závazky (doporučení č. 2 – 6, 8 – 14, 17 – 22, 29)

2. Jak ČR uvedla ve své národní zprávě (str. 4) i během interaktivního dialogu (str. 3 a 8 – 9 zprávy), přijetí právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob jí umožnilo ratifikovat mnohé z mezinárodních úmluv o ochraně lidských práv. ČR ratifikovala Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkajícího se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie ke dni 26.8.2013, Úmluvu proti nadnárodnímu organizovanému zločinu a její Protokol proti pašování přistěhovalců po zemi, po moři a letecky a Protokol proti nedovolené výrobě střelných zbraní, jejich součástí a dílů a střeliva a proti obchodování s nimi ke dni 24.9.2013 a Protokol o předcházení, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi pak ke dni 17.12.2014. Návrh na ratifikaci obou změn Římského statutu Mezinárodního soudního dvora odsouhlasily již obě komory Parlamentu a návrhy byly postoupeny k ratifikaci prezidentu republiky.

3. Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním zneužíváním a sexuálním vykořisťováním byla vládou předložena k ratifikaci s výhradami, avšak poté byla z projednávání stažena, aby po vstupu v platnost nutně legislativy mohla být během roku 2015 předložena bez výhrad. Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidskými bytostmi bude rovněž v nejbližší době předložena vládou k ratifikaci. ČR rovněž plánuje ratifikovat Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkajícího se podávání oznámení do konce roku 2015. ČR rovněž nadále zvažuje ratifikaci Opčního protokolu k Úmluvě o právech osob se zdravotním postižením a Mezinárodní úmluvy o ochraně všech osob před nuceným zmizením. K Mezinárodní úmluvě o ochraně práv migrujících pracovníků a jejich rodinných příslušníků zaujímá ČR nadále negativní postoj vyjádřený již v předchozích dokumentech.

4. Podle Ústavy jsou ratifikované mezinárodní smlouvy součástí právního řádu a mají přednost před zákonem, tj. pokud stanoví něco jiného než zákon, použijí se ustanovení příslušné mezinárodní smlouvy. ČR navíc v případě ratifikace mezinárodních smluv dbá na to, aby národní právní řád byl již před samotnou ratifikací pokud možno v souladu s příslušnou mezinárodní smlouvou a omezily se tak případné rozpory. Proto již při ratifikaci Římského statutu Mezinárodního trestního soudu v roce 2008 byla jeho ustanovení reflektována jak v novém trestním zákoníku z roku 2009, tak v trestním řádu a zákoně o mezinárodní justiční spolupráci v trestních věcech z roku 2013 a české právo tak bylo uvedeno do souladu s Římským statutem.

5. I v případě Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání ČR uvádí svůj právní řád do souladu s touto úmluvou a vede konstruktivní dialog s Výborem proti mučení o jejím efektivním naplňování. Součástí tohoto dialogu je i diskuse o definici mučení v českém právu. České právo obsahuje trestný čin mučení a jiného nelidského a krutého zacházení a pojem mučení definuje podle Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání, která, jak je uvedeno výše, má přednost před zákonem. Praktické posuzování případů mučení a špatného zacházení jsou předmětem jednání mezi zástupci státní správy a odborníky. Na základě

zjištěných poznatků poté bude moci být přikročeno i k případné úpravě definice mučení, aby lépe naplňovala cíle Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání.

II. Boj proti diskriminaci (doporučení č. 23 – 24, 42, 57, 59, 71, 73, 76, 122 – 124)

6. Antidiskriminační zákon z roku 2009 tvoří spolu s dalšími předpisy základ antidiskriminačního práva v ČR. Zákon zakazuje diskriminaci i v oblasti přístupu k zaměstnání, pracovněprávních vztahů a přístupu k bydlení. Zákon dává obětem diskriminace možnosti obrany jejich práv několika formami. Oběť se může u soudu domáhat, aby bylo upuštěno od diskriminace, aby byly odstraněny její následky a aby dostala přiměřené zadostiučinění včetně náhrady nemajetkové újmy v penězích. Oběť diskriminace se rovněž může obrátit na státní inspekční orgány, které případ prošetří a následně mohou ukládat pokuty. Na tyto orgány se mohou obrátit i právnické osoby zabývající se ochranou před diskriminací, které také mohou obětem diskriminace poskytovat právní pomoc v jejich sporech a zastupovat je v soudních řízeních.

7. Oběti se rovněž mohou obrátit na národní orgán pro rovné zacházení, kterým je veřejný ochránce práv. Jeho úkolem je poskytovat obětem diskriminace metodickou pomoc při ochraně jejich práv, provádět výzkum a vydávat zprávy a doporučení k otázkám diskriminace. Ochránce analyzuje jednotlivé případy diskriminace a dává obětem návod, jak dále postupovat při obraně jejich práv. Na svých internetových stránkách pak uvádí základní informace o problematice diskriminace, dává návody k obraně proti ní a publikuje doporučení a právní stanoviska ke konkrétním příkladům diskriminace.

8. Rovné zacházení a boj proti diskriminaci jsou rovněž prioritami současné vlády. Podle svého programového prohlášení vláda posílí právní možnosti obrany proti diskriminaci a pravomoc veřejného ochránce práv navrhopat rušení protiústavních zákonů. Proto vláda počátkem roku 2015 předložila Parlamentu novelu zákona o Veřejném ochránci práv, která ochránci dává jednak oprávnění navrhopat Ústavnímu soudu zrušení zákonů či jejich částí a jednak podávat žaloby ve veřejném zájmu ve věcech diskriminace, pokud se tato bude dotýkat většího či neurčitého počtu osob či jinak ohrožovat veřejný zájem. Toto oprávnění bylo svěřeno právě ochránci, který má jako orgán pro rovné zacházení s bojem proti diskriminaci největší zkušenosti.¹ Vláda rovněž bude spolupracovat s ochráncem na analýze dosavadního fungování antidiskriminačního práva a ve spolupráci s ním bude připravovat jeho novelizace v souladu s aktuálními potřebami a vývojem v právu EU.²

9. Otázka diskriminace je řešena i v Strategii romské integrace do roku 2020, kterou vláda schválila počátkem roku 2015. Jedním ze strategických cílů dokumentu je zajištění rovného zacházení s Romy a jejich ochrany před diskriminací. Tento strategický cíl má tři specifické cíle. Prvním je soulad právních předpisů a jejich provádění se zákazem diskriminace, který bude zajišťován jak analýzou stávající legislativy i politik a jejich praktického dopadu a odstraňováním diskriminačních ustanovení a postupů, tak kontrolou nově navrhovaných předpisů a politik a jejich možného dopadu na Romy a jiné znevýhodněné skupiny. Druhým specifickým cílem je pomoc a ochrana obětí diskriminace, kde se navrhuje jednak zavedení obecného a přístupného systému bezplatné či nízkonákladové právní pomoci, která bude dostupná nejen obětem diskriminace bez ohledu na jejich majetek či sociální statut, jednak posílení oprávnění a materiálních a personálních kapacit ochránce jako orgánu pro rovné zacházení, čehož bude částečně dosaženo výše popsanou novelou, a jednak průběžné

¹ Po prověření, jak bude fungovat ochrana proti diskriminaci skrze žaloby ve veřejném zájmu podávané ochráncem, bude možné uvažovat o rozšíření tohoto oprávnění na další subjekty.

² Jde např. o rozšíření přesunu důkazního břemene na všechny diskriminační spory či o právní úpravu případů mnohonásobné či odvozené diskriminace.

vzdělávání soudců, státních zástupců, advokátů a správních úředníků v antidiskriminačním právu. Posledním specifickým cílem je tolerantní společnost respektující svou diversitu a umožňující rozvoj všem svým složkám, kde je klíčové jednak vzdělávání žáků a studentů k větší toleranci a respektu k odlišnosti, jednak veřejná osvěta skrze kampaně proti nenávisti a na podporu snášenlivosti a tolerance a spolupráce mezi médii a představiteli státní správy a samosprávy na vytváření tolerantní společnosti respektující rovná práva všech osob.

III. Práva dítěte (doporučení č. 25, 32, 34 – 39, 85 – 88, 91)

10. ČR pokračuje v realizaci Národní strategie ochrany práv dětí – Právo na dětství, jejímž hlavním cílem je transformace systému péče o ohrožené děti. Jedním z úkolů strategie je analýza systému ochrany práv dětí a možností vytvoření nezávislého mechanismu monitorování naplňování Úmluvy o právech dítěte do konce roku 2016. V současnosti je orgánem pověřeným koordinací implementace této Úmluvy Ministerstvo práce a sociálních věcí. Ochranou práv dítěte se zabývá jako nezávislý orgán rovněž veřejný ochránce práv, avšak pouze v rámci svých stávajících kompetencí. Na základě uvedené analýzy pak ČR podnikne další kroky. K implementaci Národní strategie by měl napomoci individuální projekt Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené rodiny a děti, jehož realizaci zahájilo Ministerstvo práce a sociálních věcí v červenci 2012 a který je financován z prostředků Evropského sociálního fondu a ze státního rozpočtu.

11. Jedním z hlavních výstupů Národní strategie je novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen „ZSPOD“), účinná od ledna 2013. Zákon jasně deklaruje, že předním hlediskem sociálně – právní ochrany je zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny, dále vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Situace každého dítěte, u něhož je zaznamenáno riziko ohrožení, musí být individuálně vyhodnocována. Pokud pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“) vyhodnotí, že se jedná o ohrožené dítě dle podmínek stanovených ZSPOD, vytvoří na základě zjištěných údajů individuální plán ochrany dítěte s aktivním zapojením dítěte, jeho rodiny, případně dalších odborníků. Plán vymezuje příčiny i důvody vzniku problémů dítěte a rodiny, stanoví reálné cíle i konkrétní opatření k nápravě situace. Je v něm také jasně stanovená odpovědnost za plnění jednotlivých kroků, kterou mohou nést pracovníci OSPOD, rodiče či jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, odborníci nebo poskytovatelé navazujících služeb pro rodiny s dětmi. V procesu tvorby a naplňování plánu se počítá s aktivní participací samotného dítěte. Za účelem sjednocení postupů pracovníků OSPOD v ČR v oblasti vyhodnocení a tvorby individuálního plánu ochrany dítěte, byly jejich náležitosti upraveny v prováděcí vyhlášce k ZSPOD č. 473/2012 Sb. V procesu práce s ohroženými dětmi a rodinami je prosazován multidisciplinární přístup a využívání nástrojů jako jsou případové konference. Je podporován rozvoj sítě terénních a ambulantních služeb pro rodiny s dětmi, jejichž posláním je umožnit setrvání ohroženého dítěte v původní rodině a rozvíjet kompetence rodičů tak, aby zvládali svou rodičovskou roli. Pracovníci OSPOD jsou metodicky vedeni a průběžně proškolení za účelem naplnění požadavků vyplývajících ze ZSPOD. Ministerstvo práce a sociálních věcí pro ně připravuje řadu metodických příruček a manuálů, které obsahují praktické postupy řešení situací i příklady dobré praxe.

12. Ministerstvo práce a sociálních věcí pokračuje v transformaci systému náhradní rodinné péče, která je důležitým předpokladem omezování pobytových služeb a/nebo nadužívání ústavní výchovy. ZSPOD upřesňuje role jednotlivých subjektů a podmínky zprostředkování osvojení a pěstounské péče, nastavuje kritéria příprav žadatelů o pěstounskou péči a dalšího vzdělávání pěstounů, dále upravuje sledování výkonu pěstounské péče. Cílem MPSV je zajistit profesionalitu pěstounů, a to jak kvalitním systémem jejich přípravy, tak i návaznou podporou v době, kdy pečují o svěřené dítě. Za tímto účelem zahájilo adaptaci příprav PRIDE (Parent Resources for Information, Development and Education), který

představuje standardizovaný rámec pro odbornou přípravu a následnou podporu náhradních rodin. PRIDE využívá při vzdělávání pěstounů zkušené náhradní rodiče a odborníky z oblasti náhradní rodinné péče. V roce 2014 bylo pilotně zrealizováno 31 příprav žadatelů o náhradní rodinnou péči v 9 krajích. Souběžně se zaváděním tohoto nového typu příprav realizuje MPSV i informační a osvětová školení, jimiž odbornou veřejnost seznamuje s obsahem PRIDE. V roce 2015 MPSV vydá sborník příspěvků o náhradní rodinné péči, který bude sloužit pracovníkům OSPOD jako praktický průvodce v této oblasti. Ministerstvo chce dále realizovat osvětu zaměřenou na zvýšení zájmu o NRP pro ty skupiny dětí, které mají v ČR velmi malou šanci na náhradní rodinnou péči (jedná se zejména o romské děti a děti se zdravotním postižením). Chce tak přispět ke zvýšení počtu dětí, které budou vyrůstat v náhradním rodinném prostředí v zemi svého původu a dosáhnout snížení počtu českých dětí, které se dostávají do náhradní rodinné péče až na základě mezinárodní adopce.

13. Důležitým krokem transformace systému péče o ohrožené děti je standardizace oblasti sociálně – právní ochrany dětí. Povinnost řídit se standardy kvality vyplývá pro OSPOD a další pověřené osoby k sociálně-právní ochraně dětí ze ZSPOD a jeho prováděcí vyhlášky. Cílem standardizace je zabezpečit kvalitní, efektivní a transparentní systém práce s ohroženými dětmi a rodinami, nastavit kvalifikační předpoklady, provozní a technické podmínky pro výkon sociálně-právní ochrany a sjednotit metody práce. Kontrolní činnost nad dodržováním této povinnosti budou provádět ve vztahu k OSPOD při obecních úřadech krajské úřady, u krajských úřadů bude kontrolu provádět Ministerstvo práce a sociálních věcí. Inspekce provozovatelů zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a pověřených osob podílejících se na výkonu pěstounské péče bude v gesci krajských poboček Úřadu práce ČR. V souvislosti se standardizací byly vytvořeny tři kategorie standardů kvality sociálně-právní ochrany dětí a kritéria jejich naplňování, které jsou součástí Přílohy č. 1, č. 2 a č. 3 vyhlášky č. 473/2012 Sb. Vytvořený systém standardů kvality byl v roce 2014 pilotně ověřen v Olomouckém a Pardubickém kraji. MPSV v roce 2014 připravilo a zveřejnilo manuály implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany pro OSPOD, pro pověřené osoby k výkonu sociálně-právní ochrany dětí a pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, manuály k provádění kontrol a inspekci kvality.

14. Z dalších úkolů poskytuje Ministerstvo práce a sociálních věcí dlouhodobou systémovou podporu procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny. S tím souvisí i obecné omezování institucionální péče a deinstitucionalizace péče o ohrožené děti. Při nařízení ústavní výchovy je soud povinen zvážit, zda není na místě dát přednost svěřením dítěte do péče fyzické osoby. Ústavní výchovu lze nařídit nejdéle na dobu tří let s možností prodloužení. Nejméně jednou za šest měsíců je soud povinen přezkoumat, zda trvají důvody pro nařízení ústavní výchovy a zda není možné zajistit dítěti náhradní rodinnou péči. Důvodem pro podání návrhu na přijetí opatření zasahujících do rodičovské odpovědnosti k dítěti orgánem sociálně-právní ochrany nesmí být majetková a bytová nouze rodiny. Občanský zákoník rovněž přímo zakázal nařizovat ústavní výchovu z těchto důvodů. Pro vymezení profese sociální práce a umožnění garance odborně správných postupů sociálních pracovníků bude v průběhu roku 2015 připravován nový obecný zákon o sociálních pracovnících, který jasně stanoví podmínky vstupu do profese, umožní sociálním pracovníkům profesní růst a nastaví regulaci profese vznikem profesní komory sociálních pracovníků jako samosprávné veřejnoprávní korporace.

15. Během roku 2015 pak bude připravován nový zákon o podpoře rodin, náhradní rodinné péči a systému ochrany práv dětí, který nastaví základní principy práce systému ochrany dětí, mechanismy podpory rodin, zakotví síť služeb pro rodiny s dětmi a pro rozvoj rodičovských kompetencí, upraví systém náhradní rodinné péče, činnost, vymezí úlohy

veřejné správy v oblasti ochrany práv dětí, obcí a krajů v systému podpory rodin a ochrany dětí a pravidla činnosti nestátních poskytovatelů služeb pro děti a rodiny.

16. Dochází i k posílení participačních práv dětí. Podle občanského zákoníku z roku 2014 se u dítěte nad 12 let má za to, že je na věci běžného života schopno vytvořit si vlastní názor a sdělit jej a tento názor by měl být brán v potaz ve věcech, které se jej týkají. U dětí mladších je zohlednění názoru na uvážení soudce či jiného rozhodujícího orgánu při zohlednění rozumové a volní vyspělosti dítěte. V každém případě však soud či jiný státní orgán musí poskytnout dítěti všechny potřebné informace úměrně jeho rozumové a volní vyspělosti, aby si mohlo vytvořit vlastní názor a tento sdělit. Podobně musí postupovat podle zákona i rodiče v každodenním styku s dítětem. Otázka participace dětí na soudních i jiných řízeních a jejich možnost ovlivňovat svůj život bude předmětem dalších analýz a případných právních úprav během roku 2015.

17. ČR trestá sexuální či jiné zneužívání dětí jako trestné činy obchodování s dětmi, dále svěřením dítěte do moci jiného za účelem adopce, znásilnění, pohlavní zneužití dítěte mladšího 15 let, prostituce ohrožující mravní vývoj dětí, výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií, zneužití dítěte k výrobě pornografie, sexuální nátlak, ohrožování výchovy dítěte a svádění dítěte k pohlavnímu styku za úplatu. Za účelem implementace Úmluvy Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním zneužíváním a sexuálním vykořisťováním byly zavedeny nové trestné činy účast na pornografickém představení a navazování nedovolených kontaktů s dítětem za účelem sexuálního zneužití. Před násilím a újmou chrání dítě i trestné činy opuštění dítěte nebo svěřené osoby, týrání svěřené osoby a únos dítěte a osoby stížené duševní poruchou. Spáchání jakéhokoliv trestného činu na dítěti je navíc přitěžující okolností, která odůvodňuje uložení vyššího trestu. Zlepšit postih trestné činnosti páchané na dětech umožňuje i zavedení trestní odpovědnosti právnických osob od roku 2012. Díky větší informovanosti dětí a probíhajícím preventivním kampaním je takové jednání páchané na dětech oznamováno ve větší míře než v minulosti. Na oznamování těchto trestných činů existuje i speciální policejní linka a on-line formulář Hotline PČR pro hlášení kyberkriminality, kde je možno nahlásit jakýkoliv podezřelý obsah na internetu, který by mohl naplňovat znaky trestného činu (např. dětskou pornografií).³

18. V ČR sice neexistuje speciální trestný čin komerčního sexuálního zneužívání či dětské prostituce, ale toto jednání je stíháno v rámci uvedených trestných činů, především právě svádění k pohlavnímu styku a ohrožování výchovy dítěte. Trestné je i obchodování s dětmi směřující proti tomu, kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, přijme nebo vydá dítě, aby ho bylo užito jiným k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla nebo k jiným formám vykořisťování anebo kdo kořistí z takového či podobného škodlivého jednání. Nové trestné činy pak trestají toho, kdo se účastní pornografického představení nebo jiného obdobného vystoupení, ve kterém účinkuje dítě, či kdo navrhne setkání dítěti mladšímu patnácti let v úmyslu na něm spáchat sexuálně motivovaný trestný čin. Tyto trestné činy směřují k postihu zákazníku a osob profitujících z dětské prostituce.

19. Policie ČR klade při objasňování a vyšetřování trestných činů důraz na situaci a potřeby tzv. ohrožených dětí v souladu s mezinárodními úmluvami a standardy. Zákon o obětech trestných činů z roku 2013 významně zlepšuje práva dětských obětí trestných činů. Základním principem zákona je, že veškeré státní orgány i ostatní subjekty (včetně např. i médií) mají povinnost respektovat osobnost a důstojnost oběti, přistupovat k oběti zdvořile a šetrně a podle možností jí vycházet vstříc. Zákon upravuje zejména tato práva obětí:

³ Viz webová stránka <http://aplikace.policie.cz/hotline/>.

- a) právo na poskytnutí odborné pomoci v podobě psychologického a sociálního poradenství, poskytnutí právní pomoci a restorativních programů,
- b) právo na srozumitelné informace o svých právech a povinnostech,
- c) právo na ochranu soukromí a ochranu před druhotnou viktimizací ze strany orgánů činných v trestním řízení,
- d) právo na peněžitou pomoc

Odborná pomoc je poskytována Probační a mediační službou, sociálními pracovníky úřadů obcí s rozšířenou působností a dalšími subjekty jako advokáti či nestátní organizace, které jsou akreditovány u Ministerstva spravedlnosti a splňují tudíž odborné i materiální předpoklady pro poskytování pomoci. Vybraným zvláště zranitelným obětím, mezi které patří právě děti, je pomoc poskytována bezplatně.⁴ Oběti, kterým bylo trestným činem ublíženo na zdraví, mají právo na peněžitou pomoc k překlenutí zhoršené sociální situace způsobené trestným činem. Oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a dětská oběť týrání svěřené osoby mají právo i na úhradu nákladů spojených s poskytnutím odborné psychoterapie a fyzioterapie či jiné odborné služby zaměřené na nápravu vzniklé újmy. Peněžitá pomoc může dosáhnout výše 10 000 – 200 000 Kč podle míry způsobené újmy a stát jí pak může vymáhat na odsouzeném pachateli trestného činu.

20. V problematice zákona o obětech trestné činnosti byli proškoleni všichni policisté Policie ČR, včetně např. operačních důstojníků. Policie ČR poskytuje obětem informace, na které subjekty zapsané v registru poskytovatelů se mohou obrátit o pomoc. Zároveň školí pracovníky těchto poskytovatelů ke sjednocení postupu v trestním řízení a navázání užší spolupráce. Policie ČR zpracovala metodiku jednotného postupu Policie ČR při práci s oběti. V souvislosti se zákonem byly upraveny stávající a vytvořeny nové formuláře, zejména poučení poškozeného a základní informace pro oběť trestného činu, které budou ověřovány v praxi, aby zajistily skutečné informování oběti. Metodika s formuláři byla poskytnuta Ministerstvu spravedlnosti a Nejvyššímu státnímu zastupitelství a jimi dále rozeslána na všechny soudy a státní zastupitelství, aby byl zajištěn jednotný postup orgánů činných v trestním řízení.

21. Specialisté na práci s ohroženými dětmi dbají na nejvyšší možnou ochranu dětských obětí a svědků trestných činů před sekundární viktimizací způsobenou trestním řízením. Za podpory Ministerstva vnitra vznikají na jednotlivých krajských ředitelstvích policie speciální výslechové místnosti určené k provádění procesních úkonů s dětskými oběťmi a svědky. V současné době je na území ČR 42 takových místností a další se neustále budují. Specialisté prohlubují své znalosti pro jednání s dětskou obětí a svědkem trestného činu, aby minimalizovali následky spáchaných trestných činů. Prohlubuje se rovněž spolupráce mezi Policií ČR, orgány sociálně-právní ochrany dětí, soudy, státními zastupitelstvími, školami, zařízeními péče o děti a dalšími relevantními aktéry a jejich vzdělávání k tématu. Důležitá je i preventivní činnost prostřednictvím přednášek pro základní a střední školy.

22. Násilí na dětech ČR považuje za naprosto nepřijatelné a bojuje proti tomuto fenoménu všemi způsoby a ve všech prostředích. Jedním ze základních cílů a priorit Národní strategie a Akčního plánu je podpora pozitivního rodičovství a zajištění práva dítěte na výchovu bez používání tělesných trestů. K dosažení tohoto cíle mají vést jak legislativní opatření, tak rovněž rozvoj služeb na podporu rodičovských kompetencí a realizace vzdělávacích a

⁴ Podle § 2 odst. 4 zákona o obětech trestných činů těmito oběťmi jsou děti, osoby se zdravotním postižením, oběti obchodování s lidmi a oběti trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo trestného činu, který zahrnoval násilí či pohrůžku násilím, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní.

osvětových programů, které budou navazovat na kampaně proti násilí na dětech a sexuálnímu násilí v minulých letech.

23. Skutečnost, že občanský zákoník neobsahuje explicitní zákaz veškerých tělesných trestů dětí, nelze vykládat tak, že by ČR považovala tělesné trestání dětí za přiměřený výchovný prostředek jak v rámci rodiny, tak mimo ni. I děti mají samozřejmě právo na ochranu své osobnosti a tělesné integrity před nepřiměřenými zásahy. Podle občanského zákoníku mohou rodiče použít výchovné prostředky pouze v podobě a míře, která je přiměřená okolnostem, neohrožuje zdraví dítěte ani jeho rozvoj a nedotýká se jeho lidské důstojnosti. Nepřiměřené tělesné trestání dětí může být jako krajní prostředek ochrany dítěte důvodem pro omezení nebo zbavení rodičovských práv. Pokud rodič nebo jiná osoba blízká v důsledku použití tělesného trestu neúmyslně ublíží dítěti na zdraví nebo se dopustí jiného hrubého jednání vůči němu nebo mu takovým jednáním hrozí, může se dopustit přestupku. V případě úmyslného způsobení následků na zdraví přichází v úvahu postih za trestný čin ublížení na zdraví, který předpokládá přísnější potrestání ublížení dítěti mladšímu 15 let. V krajním případě se může jednat i o trestný čin týrání svěřené osoby, za což se považuje zlé nakládání se svěřenou osobou vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti, které tato osoba pociťuje jako těžké příkoří. Musí jít o jednání trvající určitou dobu, byť nikoliv soustavné. Není nutné, aby u svěřené osoby vznikly následky na zdraví.

24. Procesní ochrana dětí před tělesným trestáním v rodině i mimo ni umožňuje, aby soud umístil dítě v případech vážného ohrožení nebo narušení jeho příznivého vývoje na nezbytně nutnou dobu do vhodného prostředí anebo svěřil ohrožené dítě na přechodnou dobu do pěstounské péče. Právní úprava chrání děti i před domácím násilím, kdy je možné vykázat násilníka ze společného obydlí a jeho bezprostředního okolí. Oba zmíněné instituty jsou nařizovány soudem předběžným opatřením tak, aby byly v nejvyšší možné míře chráněny zájmy dítěte a aby byla zkrácena doba nutná pro rozhodnutí, která činí 24, resp. 48 hodin. O odvolání je pak rozhodováno do 7 dnů.

25. Ve všech veřejných zařízeních jako školy či zařízení ústavní péče o děti mají děti právo na zacházení respektující jejich práva a lidskou důstojnost. Zákonné předpisy musí být respektovány školními řády a dalšími dokumenty upravující fungování školského zařízení. Tělesné tresty nejsou uvedeny mezi povolenými výchovnými opatřeními, a tudíž nesmí být využívány. V tomto ohledu dodržování právních předpisů kontrolují Česká školní inspekce, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, orgány sociálně-právní ochrany dětí či veřejný ochránce práv.

IV. Obchodování s lidmi (doporučení č. 25, 83 – 87)

26. Základním koncepčním dokumentem v oblasti potírání a prevence obchodování s lidmi je Národní strategie boje proti obchodování s lidmi na roky 2012–2015. Strategie je rozdělena do 4 pilířů: prevence, postih pachatelů, podpora a ochrana obětí a partnerství státu a nestátních organizací. Opatření se zaměřují na vyhodnocení právních nástrojů potírání obchodování s lidmi, rizikové skupiny jeho pravděpodobných obětí ze sociálně vyloučeného prostředí, vzdělávání profesních skupin, které mohou přijít do kontaktu s oběťmi obchodování, evaluaci Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi či ratifikaci mezinárodních úmluv týkajících se boje proti obchodování s lidmi. Významnou roli hrají v boji s obchodováním s lidmi sociální pracovníci ve smyslu výše uvedeného připravovaného obecného zákona o sociálních pracovnících vzhledem ke garanci své vysoké odbornosti. Na naplňování strategie spolupracuje Ministerstvo vnitra s dalšími úřady a nestátními organizacemi.

27. Obětem obchodování s lidmi je poskytována bezprostřední psychologická a sociálně právní pomoc v intervenčních centrech za spolupráce mezi státními, komunálními a

nestátními organizacemi. Mohou také využít další sociální služby jako telefonickou krizovou pomoc, krizovou pomoc, azylové domy, sociální poradenství, intervenční centra apod. Postavení obětí obchodování s lidmi rovněž posílil výše popsáný zákon o obětech trestných činů, neboť i oběti obchodování s lidmi jsou považovány za zvláště zranitelné oběti a mají práva uvedená výše. Obětem, které neovládají český jazyk, jsou informace podávány v takovém jazyce, kterému rozumí. Postavení obětí a její práva přitom nijak nezávisí na jejím původu, statutu pobytu v ČR či ochotě spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení.

28. Za účelem prevence obchodování s dětmi byla roku 2011 vydána příručka „Obchodování s dětmi - doporučení pro postup orgánů veřejné správy“. Materiál vznikl za přispění orgánů státní správy i nevládního sektoru. Cílem dokumentu je detailně popsat doporučené postupy orgánům veřejné správy v případech, kdy nezletilá osoba je pachatelem trestné činnosti. V dokumentu je kladen důraz na to, že dítě páchající protiprávní činnost nemusí být vždy pachatel, ale může být obětí, která k takovému činu byla donucena. Materiál byl distribuován všem relevantním subjektům a je rovněž zveřejněn na internetových stránkách Ministerstva vnitra.

29. Od roku 2003 funguje speciální Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi. Nabízí obětem obchodování s lidmi pomoc a zároveň je motivuje ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení. V programu spolupracují orgány činné v trestním řízení a nevládní organizace, která zajišťuje ubytování a další služby pro oběti. Obětem zařazeným do programu je dána dvouměsíční lhůta na zvážení, zda se jej zúčastní a budou spolupracovat. Cizinci, který se stal obětí obchodování s lidmi nebo může přispět k odhalení závažné trestné činnosti a spolupracuje s orgány činnými v trestním řízení, může být vydáno povolení k dlouhodobému pobytu v ČR za účelem ochrany. Součástí Programu je i Program dobrovolných návratů, který umožňuje bezpečný a důstojný návrat oběti do země původu prostřednictvím IOM Praha na náklady státu.

30. Policisté, kteří se specializují na problematiku obchodování s lidmi, přednáší nebo se účastní seminářů např. v rámci kurzů pořádaných Justiční akademii či mezinárodní organizací MEPA. S problematikou boje proti obchodování s lidmi a posledními trendy v této oblasti jsou seznamováni i příslušníci služby cizinecké policie. Vzdělávací akce s důrazem na identifikaci obětí obchodování s lidmi byly pořádány např. pro pracovníky Správy uprchlických zařízení pracující s uprchlíky a žadateli o mezinárodní ochranu či pro pracovníky orgánů inspekce práce. Obchodování s lidmi bylo zařazeno i do vzdělávání soudců a státních zástupců a justičních čekatelů na tyto pozice. Konzulární pracovníci jsou pravidelně seznamováni s problematikou boje proti obchodování s lidmi a nutností monitoringu situace v rámci konzulární činnosti v zemích původu. Osvěta je zajišťována i mezi širokou veřejností skrze informační letáky o organizacích poskytujících obětem obchodování s lidmi pomoc a poradenství. Letáky byly přeloženy i do jazyků zemí, z nichž pochází nejčastější oběti obchodování s lidmi.

V. Institucionální rámec ochrany lidských práv (doporučení č. 27 – 31)

31. Veřejný ochránce práv již v současnosti naplňuje mnohé principy a pravidla fungování nezávislé instituce na ochranu a podporu lidských práv podle Pařížských principů. Působnost a pravomoci ochránce jsou upraveny zvláštním zákonem o Veřejném ochránci práv. Jeho úkolem je dbát na výkon státní správy v souladu se zákonem a s principy dobré správy, čímž přispívá k ochraně základních práv a svobod. Ochránce nemůže přímo zasahovat do činnosti správních orgánů či rušit nebo měnit jejich rozhodnutí, má však určité kvasijudiciální kompetence. Může konat nezávislá šetření na popud stěžovatele i ze své vlastní iniciativy. Ve svých závěrech pak může dávat doporučení k nápravě chyb a nedostatků a vyžadovat od úřadů jejich plnění. Může rovněž doporučit stěžovateli, jak efektivně hájit svá práva v daném

případě. Úřady mají povinnost s ochráncem spolupracovat, poskytovat mu všechny relevantní informace a informovat jej o svých opatřeních k nápravě. V opačném případě ochránce informuje nadřízené úřady, vládu nebo veřejnost zveřejněním svých závěrů a tiskovými zprávami. Ochránce se rovněž zabývá dohledem nad místy, kde se nacházejí osoby omezené na svobodě podle Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Ochránce dále zajišťuje roli orgánu boje proti diskriminaci, jak je popsáno výše. Ochránce rovněž provádí sledování vyhoštění cizinců z hlediska ochrany jejich práv a zacházení s nimi během procedur vyhoštění.

32. Ochránce je volen na období 6 let Poslaneckou sněmovnou, které je zodpovědný. Je nezávislý na jakémkoliv jiném orgánu a je vybaven vlastní kanceláří, která je finančně nezávislá, funguje permanentně a plní jeho zákonné úkoly. O své činnosti rovněž informuje Poslaneckou sněmovnou PČR, které předkládá pravidelné čtvrtletní a výroční zprávy stejně jako informace o případech, kde se nepodařilo dosáhnout nápravy. Všechny tyto a další informace o své činnosti ochránce rovněž zveřejňuje na svých stránkách. Na základě své činnosti rovněž ochránce může formulovat doporučení ke změnám právní úpravy, vládních politik či administrativních postupů, které může následně předkládat vládě i Poslanecké sněmovně. Ochránce rovněž často analyzuje návrhy vládních politik a legislativních opatření již při jejich přípravě a vyjadřuje se k nim z hlediska ochrany lidských práv. Ochránce rovněž spolupracuje s akademickými institucemi a nestátními organizacemi, organizuje odborné konference k tématům, kterými se zabývá, a vydává i odborná stanoviska a příručky, které jsou rovněž dostupné na jeho webových stránkách. Provádí rovněž výzkum v otázkách ve své působnosti (např. diskriminace).

33. Na základě dlouhodobých zkušeností s fungováním instituce ochránce byla v roce 2014 vládou připravena novela zákona o Veřejném ochránci práv, která by měla jeho působnost v oblasti lidských práv ještě posílit. Novela má zjednodušit a zefektivnit činnost ochránce tak, aby mohl lépe působit k ochraně lidských práv. Instituce ochránce se má stát přístupnější pro stěžovatele a jeho činnost se má méně formalizovat, aby jako mediátor mezi stěžovatelem a orgánem státní správy či jiným subjektem, který zasáhl do jeho práv, hledal společně smírné urovnání. Rovněž postupy ochránce při řešení stížností se méně formalizují a urychlí. Státní i soukromé subjekty budou mít vůči ochránci povinnost poskytnout nutné informace a jiné formy součinnosti při výkonu jeho působnosti. K posílení lidskoprávního působení ochránce přispějí rovněž další rozšíření jeho kompetencí popsaná výše. Po vstupu novely v platnost během roku 2015 bude zvažena i akreditace ochránce u Mezinárodního koordinačního výboru národních institucí na podporu a ochranu lidských práv.

VI. Romská integrace (doporučení č. 33, 44, 93, 105, 121 – 123, 127, 129 – 135)

34. V souladu s mezinárodními doporučeními vláda ČR schválila novou komplexní Strategii romské integrace do roku 2020. Účelem Strategie je vytvořit rámec pro opatření, která povedou k postupnému odstranění rozdílů mezi situací značné části Romů a většinové populace v oblastech vzdělávání, zaměstnanosti, bydlení, zdravotní a sociální, zajistí účinnou ochranu Romů před diskriminací a bezpečné a tolerantní soužití mezi Romy a většinovou populací a povzbudí rozvoj romské kultury, jazyka a participaci Romů. Integrace Romů do české společnosti je pojmána jako dvoustranný proces mezi Romy a většinovou společností, jehož cílem je vytvoření celistvé a soudržné společnosti. Zahrnuje nejen sociální a ekonomické začlenění Romů, ale rovněž posílení jejich historické, sociální a kulturní identity a rovněž jejich participace na správě věcí veřejných. Součástí a prostředkem integrace je též emancipace romské menšiny, aby jako sebevědomá menšina mohla vytvořit zdravé vztahy jak s majoritou, tak i s jinými minoritami.

35. V konkrétních oblastech jsou navrhována následující opatření. Za účelem zvýšení zaměstnanosti a ekonomických aktivit je zajišťován rovný přístup Romů k nástrojům aktivní politiky zaměstnanosti. Mezi takové nástroje patří např. rekvalifikace, poskytování příspěvku na veřejně prospěšné práce, vytváření společensky účelných pracovních míst, překlenovací příspěvek na úhradu provozních nákladů, příspěvek na zapracování aj. Zároveň jim bude napomáháno v překonávání specifických bariér a překážek na trhu práce a bude podporováno jejich zaměstnávání, zejména u mladých osob do 24 let. Bude podporován i rozvoj sociálního podnikání se zaměřením na chudé oblasti, kde žije vyšší počet příslušníků romské menšiny, a to mj. i při zadávání veřejných zakázek.

36. Důsledné prosazování rovného přístupu je klíčové i v oblasti bydlení. Přístup Romů k bydlení bude rovněž podpořen vznikem nového systému sociálního bydlení podle Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015 – 2025, která bude předložena vládě v nejbližší době. Cílem bude zajištění místní dostupnosti standardního bydlení v bytech pro osoby ohrožené ztrátou bydlení nebo po jeho ztrátě. Koncepce upraví podobu a standardy sociálního bydlení a vymezí roli státu a obcí a zajištění financování systému skrze investiční pobídky, sociální služby, sociální dávky a další zdroje. Měly by vzniknout programy prevence ztráty bydlení a sociální práce pro přístup k adekvátnímu bydlení a jeho udržení. Kvalitní nabídka dostupného bydlení by měla vést k opuštění nekvalitních a často předražených ubytoven či jiných forem podstandardního bydlení spojeného často právě se sociálním vyloučením. Při tvorbě systému by měla být zohledněna i situace romských rodin s dětmi, aby bylo zajištěno jejich řádné bydlení a nedocházelo k odebírání dětí z rodin kvůli neadekvátnímu bydlení. Budou sledovány dopady na Romy ve všech nástrojích podpory bydlení a navrhovány případné úpravy tak, aby Romové nebyli z podpory vylučováni.

37. V sociální oblasti je cílem strategie zajistit Romům a jiným skupinám ohroženým sociálním vyloučením přístup k potřebným sociálním službám. Proto budou tyto služby místně podporovány právě v sociálně vyloučených lokalitách a kraje a obce budou sledovat, zda a jak Romové mohou využívat sociální služby ve svém okolí. Podporovány budou především terénní práce v romských lokalitách, komunitní práce a nízkoprahové služby směřující na aktivizaci osob v sociálním vyloučení. Vedle uvedených služeb, které mají za cíl zplnomocňování, je v krizových sociálních situacích, které vznikají z různých příčin, nutné odborné posouzení a naplánování intervencí využít sociální práci. Klíčovou roli pak mají sociální pracovníci na úrovni obcí. Pro garanci odbornosti sociálních pracovníků je připravován již zmiňovaný zákon o sociálních pracovnících. Pro oblast výkonu sociální práce v přenesené působnosti na obcích byl v zákoně nově zakotven tzv. dotační titul, jehož cílem je poskytnutí příspěvku obci na posílení výkonu sociální práce na svém území. Stejně tak bude podporován přístup Romů ke zdravotní péči na rovném základě s ostatními skrze citlivý přístup ze strany zdravotnických pracovníků, kteří budou za tímto účelem speciálně vzdělávání, i skrze osvětu Romů a prevenci v oblasti ochrany zdraví a zdravého životního stylu pomoci komunitně zacílených terénních programů. Zdravotní stav romské populace bude rovněž sledován a odborně zkoumán

38. Oblast vzdělávání je strategií považována za klíčovou. Základem je podpora předškolního vzdělávání skrze zvýšené kapacity mateřských škol, vzdělávání učitelů a podporu a osvětu romských rodičů o důležitosti předškolního vzdělávání. Důležitým krokem bude i zavedení povinného posledního ročníku předškolního vzdělávání před nástupem povinné školní docházky během roku 2015 s účinností od roku 2017. Bude prosazováno, aby byla provedena analýza kapacity školských pracovníků, zejména učitelů, kteří jsou v první linii v kontaktu s rodiči svých žáků a studentů a aby na základě této analýzy byla vytvořena a ukotvena pozice školského sociálního pracovníka, neboť jeho kompetence jsou jiné, než kompetence výchovného poradce a pozice preventisty sociálně patologických jevů. V oblasti

základního vzdělávání bude kromě proinkluzivních opatření popsaných níže podporováno vzdělávání pedagogů v kulturně a sociálně citlivém přístupu k romským dětem a spolupráci s romskými rodinami. Chudým žákům a jejich rodičům by měla být poskytována finanční podpora na různé školní i mimoškolní aktivity spojené s vzděláváním. Bude rovněž posílena finanční podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol a studentů vyšších odborných škol. Bude rovněž podporována dostupnost vysokoškolského vzdělání pro studenty z nízkopříjmových rodin tak, aby se zvýšil i podíl romských studentů s vysokoškolským vzděláním. Podporovány budou i vzdělávací aktivity pro dospělé Romy s důrazem na rozvoj klíčových kompetencí a funkční gramotnost a vazby na aktuální potřeby trhu práce.

39. Stávající institucionální zabezpečení integrace a participace Romů bude nadále rozvíjeno. Na vládní úrovni bude pokračovat činnost Rady vlády pro záležitosti romské menšiny složené z představitelů státní správy a samosprávy a romské menšiny, která tak může přímo s členy vlády a územních samospráv vést dialog o právech romské menšiny a její integraci. Rada projednává záležitosti týkající se ochrany a rozvoje romské menšiny, analyzuje situaci v ČR a navrhuje systémová opatření ke zlepšení ochrany práv Romů. Rada, resp. její sekretariát bude rovněž monitorovat naplňování strategie. Na úrovni krajů je romská integrace zabezpečena prostřednictvím krajských koordinátorů pro romské záležitosti. Na jejich působení navazují na úrovni obcí svou činností romští poradci. Cílem strategie je posílit tyto regionální mechanismy a zajistit jim centrální metodické vedení. Pokračuje rovněž činnost Agentury pro sociální začleňování, která se zaměřuje na řešení situace sociálně vyloučených lokalit jednotlivých obcí, které často obývají Romové. Základem je spolupráce s obcemi na ustavení lokálních partnerství, která jsou tvořena vedením obce, zástupci NNO, úřadů, škol, Policie ČR a dalšími subjekty. Agentura v rámci lokálních partnerství realizuje analýzy situace v lokalitách a pomáhá na základě jejich výsledků s tvorbou lokálních strategií sociálního začleňování. Klíčovým úkolem je nyní propojit činnost všech těchto subjektů, aby společně pracovali na efektivní integraci Romů. Strategie rovněž podporuje co nejširší zapojení samotných Romů do místních sociálně integračních aktivit stejně jako do správy věcí veřejných jako takové a do činnosti občanské společnosti.

VII. Rovnost žen a mužů (doporučení č. 34, 42 – 47, 88)

40. Koncem roku 2014 vláda přijala Vládní strategii pro rovnost žen a mužů v ČR na léta 2014 – 2020. Základním posláním Strategie je formulovat celkový rámec pro opatření veřejné správy, který by přispíval k dosažení rovnosti žen a mužů v ČR. Strategie pokrývá 8 hlavních oblastí - institucionální zabezpečení rovnosti žen a mužů, vyrovnané zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích, rovnost žen a mužů na trhu práce a v podnikání, sladování pracovního, soukromého a rodinného života, vzdělávání, výzkum a rovnost žen a mužů ve znalostní společnosti, důstojnost a integrita žen a mužů, rovnost žen a mužů ve vnějších vztazích a všední život a životní styl – a 5 horizontálních strategických priorit, které budou promítnuty do všech hlavních oblastí: genderové stereotypy a vztahy, legislativa v oblasti rovnosti žen a mužů, sběr statistických dat, muži a rovnost žen a mužů a spolupráce s partnery. V rámci strategie budou pak každoročně vládou stanovovány Priority a postupy vlády při prosazování rovnosti žen a mužů na daný kalendářní rok, které budou zajišťovat dosahování jednotlivých cílů strategie.

41. Rovné zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích je jedním z hlavních cílů strategie. Cílem je dosažení míry zastoupení žen v rozhodovacích pozicích ve veřejné i soukromé sféře minimálně na úrovni 40% do roku 2020. Za tímto účelem bude vypracován Akční plán pro vyrovnané zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích do konce roku 2015. Státní orgány mají podporovat a usilovat o vyrovnané zastoupení žen a mužů ve vládních orgánech a na vedoucích pozicích ve státní správě a v orgánech všech státních

podniků a akciových společností s většinovým vlastnickým podílem státu. Pro obsazování těchto pozic budou stanovena objektivní a transparentní pravidla. Budou rovněž nastaveny mechanismy a programy, které se zaměří na zvyšování rozhodovacích kompetencí žen.

42. Další významnou prioritou je systematické nalézání cest k účinnému odstraňování genderových stereotypů a předsudků ve všech sférách a na všech úrovních společnosti a systematickému a průběžnému naplňování tzv. gender mainstreamingu. Za tímto účelem bude např. Ministerstvo spravedlnosti pravidelně monitorovat rozhodování českých soudů v případech diskriminace na základě pohlaví a násilí na ženách a zpřístupňovat relevantní rozsudky na internetu. Strategie se věnuje rovněž tématu ochrany žen. Významnou prioritou je snížení výskytu všech forem genderově podmíněného násilí a zajištění důstojného a rovného požívání všech práv ženami i muži. Hlavními kroky bude snížení výskytu domácího násilí a násilí na ženách včetně psychického násilí (stalking, kyberšikana) a obchodování s nimi posílením spolupráce všech zainteresovaných aktérů, zlepšení ochrany obětí násilí, posilování programů primární prevence, vytvoření systému a standardů práce s původci násilí a osvěta veřejnosti. Budou rovněž vytvářeny genderově specifické podpůrné programy pro muže a ženy bez domova.

43. Jednou z priorit je i podpora rodiny vytvořením celospolečenských podmínek pro efektivní sladování pracovního, soukromého a rodinného života. Jde především o možnosti flexibilních forem práce v podobě částečných úvazků a práce z domova a o přezkum pracovněprávních předpisů a předpisů o sociální ochraně z hlediska případného výskytu neopodstatněných překážek v tomto kontextu. S tím souvisí zajištění kapacit předškolních zařízení péče o děti a jiné formy podpory péče o děti ze strany státu i zaměstnavatelů včetně většího zapojení mužů do této péče. Podobně budou zlepšovány kapacity i kvalita služeb poskytujících péči o závislé osoby, především seniory a osoby se zdravotním postižením.

VIII. Boj proti kriminalitě, rasismu a rasovému násilí (doporučení č. 40, 42, 48 – 72, 126, 128)

44. Prevenci kriminality považuje ČR za klíčovou a přijímá pravidelně Strategie prevence kriminality. Strategie navazuje na poznatky plynoucí z průběžného hodnocení systému prevence kriminality, definuje jeho obsah a určuje nové cíle, principy a priority na úrovni státu, krajů a obcí. Současná strategie na roky 2012 – 2015 pokračuje ve schématu spolupráce státu na centrální úrovni a krajů a obcí na místní úrovni. Na všech úrovních je prosazováno proaktivní a komplexní řešení problémů, spolupráce a výměna informací a maximální efektivita přijímaných opatření. Ministerstvo vnitra rovněž finančně a metodicky podporuje projekty prevence kriminality na celostátní, krajské a místní úrovni.

45. Prioritami v oblasti sociální prevence je problematika ohrožených dětí a jejich rodin včetně domácího násilí a problematika recidivistů. Zvláštní pozornost je věnována obětem trestných činů. V rámci trestné činnosti je pozornost věnována především majetkové, násilné a mravnostní kriminalitě a nově i kriminalitě ve virtuální komunikaci zejména ve vztahu k dětem a mladistvým a problematice předlužování a s tím souvisejících rizik. Klíčové postavení v oblasti sociální prevence mají sociální pracovníci. Na celostátní úrovni fungují specifické projekty prevence kriminality dětí a mládeže a pomoci obětem trestné činnosti popsané výše jako např. speciální výslechové místnosti či Program pomoci a podpory obětem obchodování s lidmi. Významným tématem je prevence v sociálně vyloučených lokalitách, kde funguje program prevence kriminality - Úsvit, který podporuje navázání spolupráce s příslušnými zástupci samosprávy i se zástupci nevládních neziskových organizací a s Romy, iniciuje a přispívá k větší angažovanosti místních obyvatel na zlepšení veřejného pořádku, a také podporuje vytváření pozice asistenta prevence kriminality v rámci městské police. Tito asistenti jsou vybíráni z řad obyvatel sociálně vyloučených lokalit (často z řad Romů) a po

zaškolení se podílí na zvýšení standardu bezpečí a dodržování veřejného pořádku. V rámci prevence mimo jiné působí také speciálně školení policisté, tzv. styční důstojníci pro menšiny, jejichž hlavním úkolem je zprostředkování kontaktů mezi Policií ČR a menšinovými komunitami a s tím související budování důvěry mezi policií a příslušníky menšin. Styční důstojníci pro menšiny se dále podílejí na odhalování latentní kriminality a řešení trestné činnosti, která se příslušníků menšin a sociálně vyloučených osob jakkoli dotýká.

46. České právo považuje rasistickou propagandu a rasové útoky za trestné činy. Nový trestní zákoník z roku 2009 upravuje trestné činy násilí proti skupině obyvatelů nebo proti jednotlivci, nebezpečné vyhrožování, nebezpečné pronásledování, hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob a podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod. Ty nejzávažnější skutky proti národnostním, etnickým, náboženským či jiným skupinám osob jsou trestány jako zločiny proti lidskosti jako genocidium, útok proti lidskosti, apartheid a diskriminace skupiny osob, perzekuce obyvatelstva, založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka a projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka. U mnohých trestných činů je navíc rasová motivace přímo uvedena v zákoně jako tzv. kvalifikovaná skutková podstata se zvýšenou trestní sazbou.⁵ U všech ostatních trestných činů je rasistická motivace přitěžující okolností, což také odůvodňuje uložení vyššího trestu pachateli. To znamená, že jakýkoliv trestný čin spáchaný z rasistických či jiných podobných pohnutek, bude soudem přísněji potrestán, aby tak byla vyjádřena jeho výjimečná zavrženíhodnost.

47. Státní zástupci mají při dozoru ve věcech trestných činů spáchaných z nenávistné pohnutky spočívající v rasové, národnostní, náboženské a jiné nenávisti se zvýšenou pozorností dbát na provedení všech úkonů potřebných ke zjištění pohnutky pachatele. Příslušnost oběti k určité etnické či jiné skupině navíc nemusí být skutečná, stačí pouze, pokud jí za jejího příslušníka považuje pachatel a motivuje takto svůj trestný čin. Oběti všech trestných činů se mohou v řízení rovněž domáhat náhrady způsobené újmy, a pokud je pachatel odsouzen a je prokázáno, že újma byla způsobena trestným činem, je mu rovněž soudem přikázáno tuto újmu nahradit. Velká část obětí rasistických a extremistických trestných činů bude patřit i mezi zvlášť zranitelné oběti, neboť jde většinou o trestné činy, které zahrnovaly násilí či pohrůžku násilím a kde je zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy právě s ohledem na rasu či národnost oběti.

48. Kromě trestního postihu jednotlivých případů vláda každoročně připravuje Koncepti boje proti extremismu a předkládá výroční zprávu o jejím plnění Parlamentu. Zpráva informuje o vývoji extremistické scény ve sledovaném roce a koncepce obsahuje opatření pro následující rok. Koncepce obsahuje nejen represivní opatření, ale zejména preventivní opatření zamezující vzniku a šíření extremismu včetně aktivit zaměřených na děti a mládež. Policisté pořádkové policie byli proškoleni k předávání poznatků týkajících se extremismu s cílem předcházet a sledovat interetnické konflikty, které by mohly mít potenciál vyvolat zájem extremistické scény a následné demonstrace, zejména v souvislosti se sociálně vyloučenými lokalitami. Byl připraven soubor vybraných postupů vyšetřování trestné činnosti s extremistickým podtextem, který obsahuje konkrétní kroky pro práci policistů v nejčastěji se objevujících situacích s prvky extremismu. Vznikají rovněž analytické a metodické materiály k šetření extremistických trestných činů. Jedním z úkolů koncepce je i zaměřit se na trestnou činnost s extremistickým podtextem na internetu a sociálních sítích, k čemuž může sloužit výše zmíněná Hotline PČR. Prostřednictvím ní mohou všichni hlásit závadný obsah a závadové aktivity na internetu včetně rasistických trestných činů a propagandy.

⁵ Jde např. o trestné činy vraždy, ublížení na zdraví, mučení a jiné nelidské a kruté zacházení, zbavení a omezování osobní svobody, zavlčení či zneužití pravomoci úřední osoby.

49. Vzdělávání soudců, státních zástupců a příslušníků Policie ČR v odhalování a stíhání rasistické a extremistické trestné činnosti je v ČR realizováno dlouhodobě. Pro soudce, státní zástupce a pomocné justiční pracovníky jsou na Justiční akademii pořádány kurzy, školení a semináře zaměřené na extremismus, rasismus a xenofobii, a to v rámci trestního soudnictví i mimo něj. Lektory na vzdělávacích akcích specificky zaměřených na problematiku extremismu jsou soudci, státní zástupci, Agentura pro sociální začleňování, zástupci Policie ČR, Ministerstva vnitra ČR, soudní znalci, univerzitní učitelé aj. V rámci Policie ČR jsou školeni především specialisti Služby kriminální policie a vyšetřování, kteří jsou vzděláváni v obecné problematice extremismu a jeho odhalování a posuzování a v operativně pátrací činnosti v prostředí extremistických skupin. Speciální příprava se týká členů antikonfliktních týmů při extremistických shromážděních. Problematika extremismu je obsažena i ve vzdělávacích programech na policejních školách a na Policejní akademii.

50. V roce 2014 vláda spustila Kampaň proti rasismu a násilí z nenávisti koordinovanou Agenturou pro sociální začleňování. Hlavním cílem kampaně je posílení sociální a ekonomické soudržnosti na státní, regionální a lokální úrovni zlepšením celkové informovanosti o problematice sociálního vyloučení a násilí z nenávisti a podporou větší tolerance české společnosti vůči menšinám a cizincům. Kampaň se zaměřuje především na mladé lidi, pedagogické pracovníky, zástupce měst a obcí a policisty. Kampaň má rozpočet skoro 40 mil. Kč a bude pokračovat až do roku 2016. Dopady kampaně budou vyhodnoceny z hlediska efektivnosti jednotlivých aktivit porovnáním postojů cílových skupin před a po zahájení aktivit kampaně.

51. V rámci kampaně proběhne především celostátní mediální kampaň Proti rasismu a násilí z nenávisti zaměřená na mladé lidi ve věku 15- 25 let, která se má soustředit na informování o projevech rasismu a násilí z nenávisti a tomu, jak jim čelit. Kampaň má svou facebookovou stránku HateFree Culture a webovou stránku Hatefree.cz⁶, která obsahuje informace vyvracející nejčastější mýty a nenávistné stereotypy, stejně jako informace pro oběti násilí z nenávisti, jejich blízké a svědky tohoto násilí. Cílem iniciativy je zvýšit povědomí o násilí z nenávisti, přinášet příběhy obětí, zviditelnovat pozitivní příklady a reagovat na nenávistné projevy skrze důvěryhodné informace, kreativitu i humor. Probíhají i televizní a radiové spoty "Nenávist ti nesluší!" poukazující na rozpor nenávisti s moderním stylem života a moderními společenskými hodnotami. Dalším krokem bude šíření dobré praxe v sociálně vyloučených lokalitách prostřednictvím webových stránek a informačních materiálů určených pro zástupce samospráv i zaměstnanců veřejné správy a další aktéry v procesu sociálního začleňování na místní úrovni jako Policie ČR a městská policie, ředitelé škol a pedagogy, zdravotníky, NNO a další.

52. Kampaň bude doprovázena vzdělávacími aktivitami. Pro realizaci těchto aktivit byly vybrány kraje Ústecký a Moravskoslezský, neboť dlouhodobě vysoká míra nezaměstnanosti právě v těchto krajích a s ní spojená existenční nejistota vede k napětí mezi skupinami obyvatel včetně rasistických projevů. Vzdělávací aktivity budou probíhat jednak na školách mezi učiteli a žáky ve věku 10 – 15 let, u nichž se teprve formují postoje. Programy budou zaměřeny na porozumění jak čelit projevům rasismu a násilí z nenávisti včetně přípravy didaktických materiálů (film, metodiky apod.). Další vzdělávací aktivity jsou určeny pro Policii ČR v daných krajích a směřují k lepšímu pochopení situace v sociálně vyloučených lokalitách a zvyšování kompetencí pro realizaci preventivních opatření a pro potírání trestných činů a násilí z nenávisti. Kampaň bude rovněž doprovázena výzkumem o problémech v sociálně vyloučených lokalitách jako např. lichva či migrace chudých a sociálně vyloučených osob s cílem navrhnout opatření pro prevenci a potírání těchto jevů.

⁶ <http://www.hatefree.cz/>

IX. Práva osob omezených na svobodě (doporučení č. 41, 77 – 79)

53. Pozvání pro všechny zvláštní zpravodaje Rady pro lidská práva ze strany ČR stále trvá a ČR s nimi intenzivně komunikuje, reaguje na jejich dotazy a poskytuje jim vyžádané informace.⁷

54. České právo zná mechanismy ochrany před špatným zacházením a zneužitím pravomocí ze strany orgánů vymáhajících právo. Od roku 2012 působí Generální inspekce bezpečnostních sborů, která je nezávislým orgánem činným v trestním řízení pověřeným vyšetřovat trestné činy příslušníků Policie ČR, Vězeňské služby a Celní správy. Jejím přínosem je právě striktní personální oddělení od uvedených bezpečnostních sborů. Jejího ředitele jmenuje vláda a kontrolní dohled nad ní vykonává Výbor pro bezpečnost a Stálá komise pro kontrolu činnosti Generální inspekce bezpečnostních sborů Poslanecké sněmovny PČR. Inspekci může kdokoli dát podnět při podezření ze spáchání trestného činu příslušníkem bezpečnostního sboru. Inspekce je povinna každou věc ve své působnosti vyšetřit a postupovat jako každý jiný orgán činný v trestním řízení. Kromě činnosti v trestním řízení vykonává inspekce tzv. zkoušku spolehlivosti u jednotlivých příslušníků bezpečnostních sborů, při které testuje jejich reakce v možné reálné situaci, kdy hrozí spáchání trestného činu. Inspekce rovněž sleduje a vyhodnocuje informace o protiprávní činnosti příslušníků bezpečnostních sborů a navrhuje opatření pro předcházení jejich protiprávní činnosti. Vydává rovněž metodická doporučení pro činnost jednotlivých bezpečnostních sborů a pořádá vzdělávací a osvětové akce pro příslušníky bezpečnostních sborů.

55. Kontrolní mechanismy existují i v rámci samotných bezpečnostních sborů. V případě Policie ČR může kdokoli podat stížnost na chování jejich příslušníků, kterou je Policie ČR povinná prošetřit, přijmout nutná opatření k nápravě a informovat o nich stěžovatele, pokud o to požádá. Podobně osoby ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence mohou podávat stížnosti řediteli věznic a příslušným kontrolním orgánům na špatné zacházení ze strany personálu a další porušení právních předpisů. Pracovníci Vězeňské služby každý takový zjištěný případ oznámí příslušným orgánům a učiní neprodleně nezbytná opatření k zamezení takového jednání. Stížnosti musí být možné ve věznicích podávat důvěrně skrze pověřené zaměstnance a bez jakýchkoli represálií. Dozor nad výkonem vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence provádí i státní zastupitelství. Kontrolu jednání příslušníků Vězeňské služby s osobami ve věznicích provádí rovněž Ministerstvo spravedlnosti. Nezávislou kontrolu zacházení se všemi osobami omezenými na svobodě provádí i veřejný ochránce práv jako národní preventivní mechanismus podle Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému nelidskému, krutému a ponižujícímu zacházení nebo trestání. Kontrolní mechanismy budou nadále sledovány, aby zajistily skutečně efektivní šetření případů špatného zacházení.

56. Problém přeplněnosti českých věznic byl dočasně vyřešen amnestií presidenta republiky počátkem roku 2013, díky níž poklesl počet vězněných osob a došlo k ukončení přesahování ubytovacích kapacit věznic. V důsledku snížení počtu vězněných osob se zlepšily ubytovací podmínky vězněných osob i podmínky pro realizaci programů zacházení s obviněnými, odsouzenými a chovanci. Úspory financí umožnily zlepšení podmínek výkonu vazby jako zlepšení vybavení cel a dalších prostor, rozšíření prostorů k realizaci aktivit s obviněnými, rozšíření frekvence návštěv obviněných, prodloužení délky vycházek v prostoru vazebních věznic, nákup potravin a věcí osobní potřeby a vyšší četnost použití telefonu.

⁷ Viz A/HRC/23/39/Add.2, str. 20 či A/HRC/25/55/Add.3, str. 22.

57. Amnestie však nepředstavovala systémové řešení problému. Připravovaná nová koncepce vězeňství proto akcentuje především práci s vězňenými osobami na jejich reintegraci do společnosti. Za tímto účelem dojde k restrukturalizaci typů věznic, aby mohlo být lépe pracováno s jednotlivými vězni na základě jejich potřeb a situace. Bude podporováno vzdělávání odsouzených osob, jejich zaměstnávání ve výkonu trestu odnětí svobody a zkvalitnění programů zacházení a jejich přípravy na propuštění. Zároveň budou zaváděny a posíleny probační a resocializační programy směřující k zajištění bydlení a zaměstnání pro osoby propuštěné z výkonu trestu, aby se tak zabránilo jejich recidivě a návratu do vězení. K posílení postavení sociálních pracovníků a zejména ke garanci jejich odbornosti přispěje nová právní úprava této profese. Bude rovněž podporováno využívání alternativních trestů jako domácí vězení či obecně prospěšné práce v součinnosti s Probační a mediační službou, která bude sledovat jejich praktický výkon, aby pak nemuselo docházet k jejich přeměně na trest výkonu odnětí svobody. Bude rovněž pokračováno ve zlepšování podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody. Z dalších souvisejících témat se koncepce bude věnovat předluženosti a prevence zadlužení v populaci, neboť právě dluhy jsou velice častým motivem pro páchaní trestné činnosti.

X. Inkluzivní vzdělání (doporučení č. 73, 95 – 114)

58. Národní akční plán inkluzivního vzdělávání byl v roce 2012 revidován MŠMT. Výsledkem revize byl „Konsolidovaný akční plán výkonu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci *D. H. a ostatní proti České republice* „Rovné příležitosti““.⁸ MŠMT podle tohoto plánu zavedlo opatření, která postupně efektivním způsobem zabraňují jakýmkoliv cestám možné segregace a umožňují přesnější a přísnější kontrolu a metodické vedení na všech stupních poradenského, rozhodovacího a výkonného procesu. Na provádění plánu se budou podílet odborníci a zástupci občanského sektoru stejně jako zástupci romské menšiny skrze Radu vlády pro záležitosti romské menšiny nebo spolupráci na místní úrovni. Jedním z opatření Akčního plánu byla úprava vyhlášek upravujících vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. V současné době již není možné zařadit žáka bez zdravotního postižení do školy či třídy zřízené pro žáky se zdravotním postižením. Výjimkou je pouze případ žáka základní školy, který se za vymezených podmínek může výjimečně a po dobu nezbytně nutnou vzdělávat v základní škole či třídě základní školy zřízené pro žáky se zdravotním postižením, nejde-li o školu či třídu určenou pro žáky s lehkým mentálním postižením. K takovému zařazení se však vedle doporučení školského poradenského zařízení a informovaného souhlasu žáka nebo jeho zákonného zástupce vyžaduje také písemné potvrzení odborného lékaře. I v případě, že je žák bez zdravotního postižení zařazen do školy či třídy zřízené pro žáky se zdravotním postižením, platí, že se nesmí vzdělávat podle vzdělávacího programu určeného pro žáky se zdravotním postižením. Podobně byl vyloučen i diagnostický pobyt ve školách pro žáky s lehkým mentálním postižením.

59. Akční plán z roku 2012 byl koncem roku 2014 nahrazen Revidovaným akčním plánem výkonu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci *D. H. a ostatní proti České republice* „Rovné příležitosti““.⁹ V souladu s oběma plány probíhá i revize diagnostických nástrojů. Nově zaváděné diagnostické nástroje jsou současně zaměřeny na měření intelektu, posouzení připravenosti na školu a posouzení adaptivních funkcí jako samostatnost,

⁸

<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2186980&SecMode=1&DocId=1953724&Usage=2>

⁹

<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2684956&SecMode=1&DocId=2234972&Usage=2>

soběstačnost, sociální adaptabilita a studijní návyky. Byly vytvořeny standardy průběhu testování všech žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, doplněny psychologické a speciálně pedagogické nástroje diagnostiky, které umožní přesnější vymezení schopností žáků z jiného kulturního prostředí, a vytvořeny testy adaptivních dovedností pro tyto žáky. Od roku 2013 je vždy v každém poradenském zařízení v ČR minimálně jeden pracovník proškolen pro adekvátní zacházení s diagnostickými nástroji. V tuto chvíli je tedy pokrytí v rámci ČR rovnoměrné, nicméně MŠMT i nadále podporuje pořizování diagnostických nástrojů včetně nezbytného proškolení pro práci s nimi a poskytuje metodologickou podporu. V roce 2014 např. byla připravována jednotná metodika pro posuzování kognitivních schopností žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí, která bude dokončena v roce 2015. Diagnostika je pod dohledem České školní inspekce.

60. Důležité postavení v systému integrace mají také poradenské služby poskytované školskými poradenskými zařízeními a asistenti pedagogů pro romské žáky na základních školách. Jejich úkolem je pomáhat žákům se aklimatizovat na předškolní a školní prostředí, spolupracovat s žáky, jejich rodinami a učiteli v řešení každodenních problémů dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Na podporu integrace dětí se sociálním znevýhodněním jsou zřizovány u mnohých škol i přípravné třídy. Tyto třídy jsou zdarma a osnovy jsou zaměřeny na kompenzační opatření s cílem zajistit rovné příležitosti pro sociálně znevýhodněné žáky. Významným krokem v tomto směru bude i výše zmíněné zavedení povinného posledního roku předškolního vzdělávání v mateřských školách. Národní institut pro další vzdělávání realizuje řadu pedagogických vzdělávacích kurzů pro učitele s cílem zvýšit jejich kompetence v oblasti inkluzivního vzdělávání. Na těchto kurzech se demonstrují osvědčené postupy a je vysvětlena metodologie a praktické postupy.

61. Výše uvedená opatření již vykazují určité výsledky. Podle tematické zprávy České školní inspekce s názvem Postup transformace bývalých zvláštních škol ve školním roce 2011/2012 z roku 2012 činil podíl romských žáků, kteří se vzdělávali podle vzdělávacího programu pro žáky s lehkým mentálním postižením, podle odhadů 26,4 %, což je údaj ve srovnání se školním rokem 2009/2010 o 8,6 % nižší. Další šetření ve školách, ve kterých je zařazeno 5 a více žáků s diagnózou lehkého mentálního postižení, ve školním roce 2013/2014 a 2014/2015 ukázalo, že došlo k poklesu počtu romských dětí vzdělávaných v těchto školách podle vzdělávacího programu pro žáky s lehkým mentálním postižením o 11% a o 12% se zvýšil počet těchto dětí v běžném vzdělávání. Další šetření z počátku roku 2014 se zaměřilo na rediagnostiku žáků ve 131 poradenských zařízeních (tj. cca 58% ze všech poradenských zařízení). Těmito zařízeními bylo vyrozuměno 7176 žáků či jejich zákonných zástupců o potřebě nové diagnostiky, z nichž se k vyšetření dostavilo 6713 žáků a ve 149 případech bylo doporučeno přearažení do běžného vzdělávání. Výzkumy potvrzují i praktické užívání nových diagnostických nástrojů. Šetření budou pravidelně opakována v následujících letech.

62. V oblasti vzdělávání dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením je rovněž kladen důraz na rovný a nediskriminační přístup ke vzdělání. Školský zákon upravuje podmínky jejich vzdělávání při respektování práv dítěte se zdravotním postižením a jeho zákonných zástupců. Změny právní úpravy včetně výše popsaných rovněž posílily práva dětí se zdravotním postižením na vzdělávání v hlavním vzdělávacím proudu, neboť již nebude závislé na podmínkách a možnostech školy a dítě tak bude mít stejný nárok na docházku do spádové školy jako děti bez postižení. Činnosti asistenta pedagoga byly rozšířeny o nezbytnou pomoc žákům s těžkým zdravotním postižením při sebeobsluze a pohybu během vyučování.

63. Mimo uvedená opatření podle příslušných akčních plánů vláda v roce 2014 předložila novelu školského zákona, jejímž účelem je komplexní změna ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, tj. jak žáků se zdravotním postižením, tak žáků s jinými speciálními vzdělávacími potřebami (sociokulturní znevýhodnění apod.). Rovný přístup ke

vzdělávání pro všechny žáky bude vycházet z nového paradigmatu Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. Bude tedy upuštěno od kategorizace žáků podle jejich speciálních vzdělávacích potřeb na žáky se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním a přistoupí se k definici a výčtu podpůrných opatření, která budou poskytována tak, aby bylo dosaženo plnohodnotného vzdělávání a naplnění vzdělávacích možností všech žáků.

64. Žákem se speciálními vzdělávacími potřebami bude tedy žák, který k realizaci práva na vzdělání na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje podpůrná opatření. Podpůrná opatření budou rozdělena do 5 stupňů dle organizační, pedagogické a finanční náročnosti.¹⁰ Základní míra podpory ze strany učitele by měla být součástí standardního modelu vzdělávání a může být v případě potřeby prohloubena.¹¹ Opatření ve druhém až pátém stupni budou vždy využívána na základě doporučení školského poradenského zařízení a informovaného souhlasu žáka nebo zákonného zástupce. V každém případě bude zvoleno takové opatření, aby odpovídalo zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám žáka, bylo přiměřené jeho potřebám, umožňovalo vzdělávání žáka v jeho původním vzdělávacím prostředí a bylo co nejbližší běžnému vzdělávání a přitom plnilo svůj účel. Zařazení do „speciální“ třídy nebo školy bude namísto pouze tam, kde individuální integrace žáka společně s uplatněním podpůrných opatření nebude postačovat k naplnění vzdělávacích možností žáka a k uplatnění jeho práva na vzdělání a tyto skutečnosti bude muset školské poradenské zařízení v každém jednotlivém případě pečlivě zvažovat. V závislosti na své organizační náročnosti budou jednotlivá opatření i adekvátně financována a celý systém financování bude sjednocen a zefektivněn.

65. Změny v systému podpory si vyžádají i změny poradenské činnosti, jejímž účelem nebude zařadit žáka do určité kategorie hendikepu, nýbrž najít pro žáka konkrétní druh pomoci. Zintenzivní se i spolupráce poradenských zařízení a škol. Výstupy činnosti školských poradenských zařízení budou podléhat revizi, o kterou může požádat žák i jeho zákonný zástupce. Revizi bude provádět Národní ústav pro vzdělávání. Bude tím tak zajištěn i určitý dohled nad diagnostikou vzdělávacích potřeb. Účinnost novely školského zákona v části upravující vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami se předpokládá k 1. září 2016. K tomuto datu také budou připraveny a schváleny příslušné prováděcí předpisy.

XI. Práva sexuálních menšin (doporučení č. 74 – 75)

66. Registrované partnerství osob stejného pohlaví existuje v ČR již od roku 2006. Registrované partnerství má v mnohých směrech stejné či podobné postavení jako manželství, které je vyhrazeno výlučně pro dvě osoby opačného pohlaví. Registrovaní partneři jsou si vzájemně osobami blízkými, mají v partnerství stejné povinnosti a stejná práva a rozhodují o věcech společně, vstupují spolu do závazků a mohou se vzájemně zastupovat v běžných záležitostech. Partneři mají vzájemnou vyživovací povinnost a spolu se starají o děti jednoho z nich. Existence partnerství přitom nemůže být překážkou výkonu rodičovské zodpovědnosti partnera vůči jeho dítěti ani svěřením jeho dítěte do jeho výchovy. Podle nového občanského zákoníku mají partneři při občanskoprávních jednáních stejné postavení jako manželé, tj. např. mohou spolu uzavřít společný nájem bytu či po sobě navzájem dědit majetek se stejnými výhodami jako manželé. Přetrvávají však i významné rozdíly, a to především

¹⁰ Mezi tato opatření bude patřit např. úprava podmínek, obsahu, forem a metod vzdělávání, podpora osob neslyšících a nevidomých, úprava vzdělávacího programu žáka, individuální vzdělávací plán, asistenta pedagoga či jiná pomocná osoba či stavební a technické úpravy prostor vzdělávání.

¹¹ Tato základní podpora spočívá především ve zdatnosti pedagoga na základě znalostí potřeb svého žáka a osobního a zároveň profesionálního přístupu k němu.

v rodinném právu a právech souvisejících. Neexistuje institut společného jmění partnerů a partneři nemohou využívat určitá daňová zvýhodnění, která mají manželé. Partner nemá ani nárok na vdovský/vdovecký důchod. Nejzávažnějším problémem je nemožnost adopce dítěte registrovanými partnery a to dokonce ani dítěte druhého partnera pro případ např. jeho smrti, která může znamenat zpretrhání vazeb dítěte na blízkou osobu po smrti svého rodiče.

67. Diskriminace na základě sexuální orientace je zakázána antidiskriminačním zákonem ve všech oblastech jeho působnosti a oběti této diskriminace mohou využít všech prostředků obrany práv popsanych výše. Z výše uvedeného plyne, že v určitých otázkách práv sexuálních menšin dosud přetrvávají problémy. Podařilo se např. odstranit některé daňové rozdíly. V současnosti byla např. zahájena veřejná diskuse o stejnopohlavních rodinách, která by měla vést k postupnému umožnění alespoň adopce dítěte druhého partnera. Podobným způsobem může být do budoucna zahájena i diskuse např. o přístupu žen žijících o samotě či v lesbickém registrovaném partnerství k umělému oplodnění či o změně pohlaví transsexuálních osob a nutnosti souvisejících operativních zásahů do pohlavních orgánů. Inspirací může přitom být přístup jiných evropských zemí, např. Německa, Spojeného království či Španělska. Na základě metodického doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy mohou učitelé přispívat k osvětě o právech LGBT osob a k prevenci homofobie mezi dětmi a mládeží, neboť mají doporučené postupy a literaturu k tomuto tématu i informace o organizacích věnujících se právům LGBT osob.

XII. Protiprávní sterilizace (doporučení č. 80 – 82, 94)

68. V případě neoprávněného zásahu do osobnostních práv skrze provedení sterilizace se oběť může domáhat náhrady újmy způsobené na osobnostních právech včetně peněžité náhrady. Podle judikatury se původně veškeré tyto nároky považovaly za nepromlčitelné. V roce 2008 došlo ke změně právního výkladu Nejvyšším soudem a peněžitá náhrada se stejně jako jiné peněžité nároky považuje za promlčitelnou podle občanského zákoníku v běžné lhůtě 3 let od vzniku újmy. Od této doby byly žaloby na peněžitou náhradu nemajetkové újmy odmítány, pokud byly podány po uplynutí promlčecí lhůty. Ústavní soud korigoval tento paušální postup tím, že námitka promlčení má být vždy posuzována z hlediska dobrých mravů, tj. zda účastník promlčení svého práva nijak nezavinil a promlčení jeho nároku by pro něj nebylo příliš tvrdým postihem vzhledem k okolnostem jeho případu. V roce 2011 z tohoto důvodu neuznal Nejvyšší soud námitku promlčení v jednom případě protiprávní sterilizace a na základě toho se pak pacientka domohla odškodnění. K podobnému případu došlo i v roce 2014. Jiné způsoby odčinění nemajetkové újmy jako morální satisfakce a ukončení či odstranění následků zásahu se nepromlčují a mohou být tedy požadovány kdykoliv. Ve všech případech, kdy se oběti protiprávních sterilizací obrátily na české soudy, tyto konstatovaly protiprávnost sterilizace provedené bez svobodného a informovaného souhlasu a uložily poskytnutí morální satisfakce v podobě omluvy nemocnice. V případě změny právní úpravy je rovněž nutno mít na paměti, že ta může platit až pro případy, které se odehrály po jejím přijetí, aby tak byly naplněny základní principy právní jistoty v moderním státě.

69. Současná vláda má v plánu přijmout zvláštní zákon o odškodnění obětí protiprávních sterilizací. Zákon by měl upravovat nároky obětí stejně jako jejich uplatňování a fungování odškodňovacího mechanismu. Navrhovaný zákon předpokládá komplexní odškodnění obětí protiprávních sterilizací a uspokojení jejich nároků ze strany státu. Oběti tedy již nebudou muset vznášet u soudu občanskoprávní žaloby proti zdravotnickým zařízením, kde došlo k provedení protiprávních sterilizací. Věcný záměr tohoto zákona by vládě měl být předložen během roku 2015.

70. Sterilizaci je podle zákona o specifických zdravotních službách možné provést jen na základě písemné žádosti či s písemným souhlasem pacienta.¹² Před provedením sterilizace je ošetřující lékař povinen podat pacientovi informaci o povaze zdravotního výkonu, jeho trvalých následcích a možných rizicích. Informace musí být podána před svědkem, kterým je zdravotnický pracovník, případně dalšími svědky na přání pacienta. Mezi podáním informace a udělením souhlasu musí být lhůta nejméně 7 dnů u sterilizací ze zdravotních důvodů a 14 dnů u sterilizací z jiných než zdravotních důvodů na žádost pacienta, během které pacient může zvážit veškeré okolnosti zákroku. Písemné vyhotovení informovaného souhlasu musí obsahovat údaje o účelu, povaze, předpokládaném prospěchu, následcích a možných rizicích zdravotního výkonu, poučení o jeho alternativách, údaje o možných budoucích omezeních a zátěži organismu, o léčebném režimu a vhodných preventivních opatřeních. Rovněž obsahuje stručnou informaci o anatomii vnitřních pohlavních orgánů. Součástí písemného vyhotovení informovaného souhlasu je prohlášení lékaře, že seznámil pacienta s výkonem, a prohlášení pacienta, že byl s výkonem a jeho možnými komplikacemi seznámen. Záznam o podání informace podepíše ošetřující lékař, pacient, svědek, popřípadě svědci a je součástí zdravotnické dokumentace vedené o pacientovi. Vzor písemného vyhotovení informovaného souhlasu a jeho náležitosti byl zveřejněn ve Věstníku Ministerstva zdravotnictví a jednotlivá zdravotnická zařízení jej užívají nebo se jím inspiroují. Byl přeložen i do romštiny. Poslední souhlas s výkonem vlastního zákroku musí pacient, popřípadě zákonný zástupce pacienta, vyslovit opětovně bezprostředně před jeho provedením. Ministerstvo zdravotnictví podporuje rovněž veřejnou osvětu o právech pacientů stejně jako vzdělávání lékařů v této oblasti.

XIII. Práva cizinců (doporučení č. 92 – 93, 115 – 120)

71. ČR je signatářem Úmluvy OSN o právním postavení uprchlíků i Úmluvy OSN o právním postavení osob bez státní příslušnosti. Dle Ústavy jsou tyto mezinárodní lidskoprávní smlouvy součástí právního řádu, přičemž z výše uvedeného plyne, že jsou nadřazeny zákonům a v případě rozporu se zákony státní orgány a soudy postupují podle mezinárodních smluv. Práva cizinců pobývajících na území ČR včetně migrantů, uprchlíků, osob s uděleným azylem či doplňkovou ochranou a osob bez státní příslušnosti jsou dále upravena v zákoně o pobytu cizinců a v zákoně o azylu. Všechny tyto předpisy jsou v souladu s ústavním pořádkem i mezinárodními úmluvami.

72. Každý cizinec může podle zákona o pobytu cizinců podat žalobu proti rozhodnutí o vyhoštění do 10 dnů od jeho doručení. Žaloba má odkladný účinek na vykonatelnost rozhodnutí, pokud důvodem vyhoštění není ohrožení bezpečnosti státu, a soud musí ve věci rozhodnout do 60 dnů. Žadatelé o azyl jsou podle platné právní úpravy omezeni na svobodě v přijímacím středisku pouze po dobu nutnou pro identifikaci a ověření, že nepředstavují bezpečnostní rizika. I v tomto případě má cizinec právo podat žalobu proti omezení své osobní svobody a soud musí o jeho oprávněnosti rozhodnout v řádu dnů. Nezletilí žadatelé o azyl ani rodiny s dětmi omezování na svobodě nejsou.

73. Vzdělávání cizinců probíhá v ČR stejným způsobem jako vzdělávání českých občanů. Občané EU a jejich rodinní příslušníci mají přístup k bezplatnému vzdělávání za stejných podmínek jako občané ČR. Ostatní cizinci mají při svém pobytu stejný přístup k základnímu vzdělávání. Přístup ke střednímu a vyššímu odbornému vzdělávání je umožněn pouze

¹² Pro nezletilé pacienty a pacienty zbavené způsobilosti k právním úkonům či pacienty s omezenou způsobilostí k právním úkonům, tak že nejsou způsobilí posoudit poskytnutí zdravotních služeb, popřípadě důsledky jejich poskytnutí, jsou zákonem stanoveny další podmínky. Je jim možné provést sterilizaci pouze na základě písemného souhlasu jeho zákonného zástupce, souhlasu soudu a současně kladného stanoviska nezávislé odborné komise, která je rovněž povinna podat pacientovi, s přihlédnutím k jeho rozumové vyspělosti, a jeho zástupci informaci, o povaze zdravotního výkonu, jeho trvalých následcích a možných rizicích. Výše specifikovaným pacientům lze provést sterilizaci pouze ze zdravotních důvodů.

cizincům oprávněně pobývajícím v ČR. Přístup k vysokoškolskému vzdělání pak opět není v souladu s mezinárodními úmluvami nijak omezen. Pokud cizinec nespadá do výše uvedených kategorií, je mu umožněn přístup ke vzdělávání, ale mohou mu být stanoveny určité odlišné podmínky.

74. Otázka ochrany migrujících pracovníků úzce souvisí s bojem proti obchodování s lidmi a pracovním vykořisťováním. Od roku 2010 probíhá projekt koordinovaný neziskovou organizací La Strada „Odhalování obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování a nucené práce“, kterého se Ministerstvo vnitra účastní jako partner spolu s Justiční akademií, vzdělávající soudce a státní zástupce. Cílem projektu je usnadnit obchodovaným a vykořisťovaným osobám přístup k právní ochraně a službám. Otázka obchodování s lidmi a především identifikace a pomoci jeho obětem je součástí školení i u pracovníků inspektorátů práce zaměřujících se na nelegální zaměstnávání. Do budoucna budou identifikovány oblasti, ve kterých existuje potenciální riziko vzniku pracovního vykořisťování a ve kterých je výkon dané práce realizován prostřednictvím veřejných zakázek a bude vypracována sada doporučení pro eliminaci rizik vzniku pracovního vykořisťování právě při vykonávání prací a poskytování služeb pro stát. Doporučení budou implementována do příslušných interních aktů upravujících realizaci veřejných zakázek.

75. Cizinci směřující do ČR za prací procházejí předmigrační přípravou na zastupitelských úřadech a mohou se rovněž účastnit adaptačně-integračních kurzů po příjezdu do ČR, kde jsou informováni o svých právech a povinnostech. Řada preventivních aktivit se probíhá i ve spolupráci s IOM, např. na Kavkaze či Balkáně. Cizinci mohou např. rovněž využívat služeb speciálních komunitních tlumočnicků a interkulturních pracovníků, jejichž cílem je přispět k zvýšení informovanosti a soběstačnosti cizinců nacházejících se ve zranitelné pozici vyplývající z jejich neznalosti českého jazyka, prostředí i právního systému ČR. Informace o této a dalších službách mohou cizinci získat buď na webu www.cizinci.cz, nebo spolu s užitečnými radami a praktickými informacemi o životě v ČR na vícejazyčných stránkách určených pro cizince www.domavcr.cz.

XIV. Boj proti korupci (doporučení č. 26)

76. ČR v letech 2012 – 2014 realizovala protikorupční strategie, jejichž součástí byly celkem čtyři hlavní oblasti, které jsou z hlediska korupce nejrizikovější: veřejná správa, veřejné zakázky, orgány činné v trestním řízení, a moc zákonodárná. V těchto oblastech došlo k několika významným krokům. Bylo přijato několik novel zákona o veřejných zakázkách, jejichž cílem je posílit kontrolu nad hospodařením s veřejnými prostředky. Přísněji jsou rovněž regulována pravidla hospodaření státu, státních organizací a firem stejně jako územně samosprávných celků. Byl přijat zákon o trestní odpovědnosti právnických osob zmiňovaný výše, který rovněž posílil kontrolu nad činností právnických osob nejen v oblasti korupce. Většina státních úřadů má již dnes své etické kodexy upravující jednání svých úředníků v souladu s principy dobré správy stejně jako své protikorupční strategie. V trestním řádu byla zvýšena motivace pro obviněné ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení na odhalení závažné organizované trestné činnosti či posíleny pravomoci orgánů činných v trestním řízení při vyšetřování korupčních trestných činů. Policisté, soudci a státní zástupci jsou vzděláváni v boji s korupcí. Významným protikorupčním krokem bylo i zřízení Generální inspekce bezpečnostních sborů jako nezávislého orgánu, který dohlíží mj. i na bezkorupčnost orgánů činných v trestním řízení a dalších bezpečnostních sborů.

77. Nová vláda považuje boj proti korupci rovněž za významný, chce jej však méně formalizovat a více integrovat do vládní politiky. Za tímto účelem bude korupční dopad hodnocen v rámci kritérií u každého vládního legislativního návrhu. Konkrétní úkoly pak budou obsaženy v koncepcích a akčních plánech pro boj s korupcí a budou vycházet jak z cílů

vládních programových dokumentů, tak rovněž z doporučení mezinárodních organizací a Evropské komise. Těžiště vládního boje s korupcí bude spočívat zejména v jejím předcházení a v navrhovaných opatřeních s konkrétními a realistickými protikorupčními cíli. Koncepce boje s korupcí na léta 2015 – 2017 pak přejímá některé cíle přechodných strategií jako např. průhledné financování politických stran, odborné nominace do dozorčích rad, posílení nezávislosti státních zastupitelství či rozšíření pravomocí Nejvyššího kontrolního úřadu. Jedním z hlavních kroků bylo přijetí zákona o státní službě v roce 2014, který bude komplexně upravovat povinnosti státních úředníků a zajistí jejich oddělení od politických vlivů. Vláda chce rovněž např. zlepšit přístup k informacím a orientaci v právních předpisech skrze elektronicky přístupnou Sbírku zákonů, stejně jako transparentnost nakládání s veřejnými financemi skrze zpřístupnění smluv ve veřejném registru či transparentnost legislativního procesu.